

DE TAM-TAM IS NOG SPRINGLEVEND

beeldvorming over de derde wereld

Massamedia als krant en TV dragen heden ten dage voor een niet onbelangrijk deel bij aan de beeldvorming over de derde wereld. Beelden die - zo bleek onlangs uit een grote nationale enquête onder 800 jongeren - over het algemeen een tamelijk sombere en weinig positieve kijk op de derde wereld laten zien, en waarin de aantrekkelijke kanten van derde wereldlanden vaak niet aan de orde komen.

In dit artikel wordt een aantal van deze beelden, zoals deze worden overgedragen in kranten, tijdschriften en stripverhalen voor het voetlicht gehaald.

derde wereld: zon- en schaduwzijden

Niet iedereen was even enthousiast toen vorig jaar in Tilburg voor de eerste keer het "Derde Wereld Festival" werd georganiseerd. Het festival en de daaraan voorafgaande aktieweek bood niet alleen een rijk gevarieerd programma met theater, literatuur, dans en religie uit de derde wereld, maar stelde ook dringende knelpunten in ontwikkelingslanden aan de orde. Zwartkijkers merkten wat meewarig op, dat je het publiek toch niet op zo'n lichtzinnige manier met de uiterst serieuze ontwikkelingsproblematiek kon konfronteren. Toch was het festival een groot succes; dit jaar werd het voor de tweede keer georganiseerd. Aan belangstelling was wederom geen gebrek. De organisatoren hebben bewezen, dat amusement en ernst elkaar niet hoeven bijten en dat het goed mogelijk is mensen op deze manier te konfronteren met de zon- en schaduwzijden van de derde wereld.

Dat jongeren over het algemeen een weinig positief beeld van de derde wereld hebben, werd duidelijk uit een grote nationale enquête, welke werd uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van het tijdschrift *Onze Wereld* en de NCO (de Nationale Commissie Voorlichting en Bewustwording Ontwikkelingssamenwerking) onder 800 jongeren tussen de 12 en 32 jaar¹. Het overheersende beeld dat jongeren hebben van de derde wereld is: er is voortdurende en massale honger en verder valt er weinig positiefs over te vertellen. Slechts 3 van de 10 jongeren weet op de vraag naar de aantrekkelijke kanten van de derde wereld te antwoorden. Gevraagd naar waar zij hun informatiebronnen vandaan halen, scoort de TV het hoogst (47%), gevolgd door krant of tijdschrift (33%). Boeken, radio of gesprekken thuis blijken nauwelijks een rol te spelen (slechts 2%).

Op school (we hebben het hier over het voortgezet onderwijs, maar de cijfers zouden voor het basisonderwijs waarschijnlijk niet veel afwijken) wordt voor 40% in gewone lessen (aardrijkskunde, maatschappijleer, geschiedenis, godsdienst enz.) aandacht aan de derde wereld geschonken; akties en speciale lessen of projekten zijn ieder goed voor bijna een kwart van de aandacht. Verderop in deze bijdrage komen we nog terug op de vraag, of de media en het onderwijs op de goede weg zitten wanneer het gaat over beeldvorming van de derde wereld. Eerst geven we een beknopte schets van de ontwikkelingen en verschuivingen in de afgelopen dec enna.

van missionaire vorming naar ontwikkelingseducatie

Heel vaag doemt in mijn herinnering het beeld van een door de tropische zon gebruinte en getekende missiepater met zijn witte baard, speciaal ingehuurd om tijdens de zondagse eucharistieviering van Wereldmissiedag te komen vertellen over zijn vaak Spartaanse

belevissen in het Afrikaanse oerwoud. Om de geloofwaardigheid van zijn verhaal kracht bij te zetten en de jungle wat dichterbij huis te brengen, sprak hij niet zelden temidden van door mensen van "zijn" stam vervaardigde speren, schilden, trommels en andere gebruiksvoorwerpen. Wereldmissiedag was dan ook een van de weinige zondagen door het jaar, waarop er tijdens de preek iets "te zien" viel; je spitste je oren, want de pater "kon zo mooi vertellen". En gaandeweg voelde iedereen wel zo'n beetje aan waar het eigenlijk om te doen was: een goed gevulde kollekteschal.

Ook herinner ik me nog de rode, halve poppetjes die op de toonbank van de slagers- of bakkers winkel stonden, in wier hand je een stuiver of dubbeltje kon leggen, en via een druk op het schouderblad verdween de munt dan in het keelgat. Of je kon je pasgeld kwijt in van die kleine busjes met een miniem hangslot je, die op de meest onverwachte plaatsen stonden of hingen. En dan was er nog "kindsheidsdag": in kleurrijke kledij trok je met de hele school naar een centraal punt in de stad, waar de afsluiting plaatsvond van het missieproject. Hoogtepunt: het aanbieden van de bij elkaar gebrachte gelden.

Zo werden, tot in de vijftiger/zestiger jaren, de kleintjes voor de mensen in de "arme landen" bij elkaar gespaard. Missie werd beleefd als een probleem, dat op te lossen was door het ijverig sparen van postzegels en zilverpapier, waarvan voor de "arme mensen" voedsel en medicijnen werden gekocht. Het was de tijd van spiegeltjes, kralen, zout en prentjes.

Sinds de moderne communicatiemedia echter de wereld steeds kleiner hebben gemaakt en de mondiale problemen dagelijks in de huiskamers gebracht worden, is het denken over missie en derde wereld grondig veranderd. Langzamerhand drong het besef door, dat de problemen in de derde wereld niet afgekocht kunnen worden met jaarlijkse kollektes van missie-organisaties - hoe noodzakelijk deze zijn en blijven - en dat de problematiek van de derde wereld een wereldomvattend probleem is dat niet alleen met geloof en kerk, maar met de gehele wereldsamenleving te maken heeft. Liefdadigheid begon plaats te maken voor sociale rechtvaardigheid en solidariteitsdenken.

Tegen de achtergrond van de internationalisering van de samenleving en vanuit de overtuiging dat het onderwijs niet voorbij kan gaan aan een zo relevante kwestie als ontwikkelingseducatie, besloten de ministeries van ontwikkelingssamenwerking en van onderwijs en wetenschappen in 1986 gezamenlijk tot het in het leven roepen van het Landelijk Netwerk Ontwikkelingseducatie (LNO). De bedoeling van dit netwerk, waarin een groot aantal onderwijsinstellingen en particuliere organisaties deelnemen in een samenwerkingsverband onder de hoede van de SLO, is om in 5 jaar ontwikkelingseducatie te integreren binnen het onderwijs aan leerlingen van 4 tot 19 jaar. Bovendien moet de kwaliteit van het onderwijs verbeterd worden voor zover het gaat om ontwikkelingseducatie. Inmiddels werden de eerste produkten gepresenteerd en de voorlopige balans opgemaakt tijdens een landelijke manifestatie in Den Haag (8 juni jl.).

Er doet zich dus momenteel een opvallende aksentverschuiving voor met betrekking tot het denken over de derde wereld: wat vroeger vanuit de gelovige en kerkelijke hoek werd gedacht en bevorderd, is in toenemende mate seculair geworden. Wat vroeger missionaire vorming heette, wordt nu mondiale vorming of ontwikkelingseducatie genoemd. De kralen, spiegeltjes, postzegels en zilverpapier zijn ingewisseld tegen maatschappelijke en politieke belangen, overheids-subsidies en - in onderwijskundig opzicht parate kennis over en inzicht in politiek-kulturele situaties van derde wereld-landen. Fabrikanten van uiteenlopende pluimage zijn graag bereid daarvoor nieuwe zalven en smeersels te ontwikkelen. En al helpt het evangelie bij zweren niet zo gauw², het moet maar worden afgewacht of deze nieuwe produkten geneeskrachtiger zijn.

je zou er maar geboren zijn

Zijn media en onderwijs wel op de goede weg wanneer het gaat over beeldvorming over de derde wereld, was de hamvraag in bovenvermelde enquête. Wie een tijdje alert is op beelden over de derde wereld die via de media worden aangedragen, kan al snel tot de konklusie komen dat honger en armoede problemen zijn, die je nog steeds met kleine bedragen tot een oplossing kunt brengen. Wie kent bijvoorbeeld niet Lucia: wie f 1,50 per dag voor haar kan missen geeft haar (via Foster Parents) iets onbetaalbaar en een uitzicht op een beter leven. Wat meer geld aan eten uitgeven tijdens de kerst en Afrika (nu) is ook weer geholpen. Bekende Nederlanders laten weten, dat voor een klein bedrag van f 15,00 per maand een kind gered kan worden (Unicef). Of neem een gast aan tafel: voor f 54,00 per kwartaal help je de armoede de wereld uit. Een andere kunst om kinderen te redden is de kans op een gesigneerd kunstwerk voor iedere gift van f 15,00 (Stichting Redt de kinderen).

Natuurlijk, het valt niet te ontkennen dat veel kleintjes één groot maken. Maar wie kritisch kijkt naar de kontrasterende beelden waarin de rijkdom aan mogelijkheden van de westerse wereld wordt getoond, ziet een wereld van verschil. Leg de oproep voor Lucia eens naast het aanbod van internaat "Louisa State": in een lommerrijke omgeving en statige panden wordt kinderen "stijl en traditie in een eigentijds kader" voorgehouden, kunnen ze gebruik maken van "uitstekende scholen in de naaste omgeving". Over uitzicht op een béter leven gesproken ... En om in het bezit te komen van een fraai gesigneerd kunstwerk is het niet nodig te hopen de 100e gift van f 15,00 gedaan te hebben: men legt gewoon f 10.000.- bij de ABN in en ontvangt voor een luttel bedrag van f 195,00 het gewenste kunstwerk ... Staan hier de kranten en reisgidsen boordevol met aantrekkelijke en comfortabele reizen naar zonnige vakantiegebieden, voor missionarissen die "even terug" willen om te genieten van een welverdiende rust moet jaarlijks gekollekteerd worden om hun verblijf te bekostigen. "Je zal maar op de verkeerde plek geboren zijn", luidt de kop van een advertentie van Unicef. "Onzin", riep iemand die regelmatig op het Afrikaanse kontinent vertoeft verontwaardigd uit: "Afrika is een schitterend werelddeel met ontstellend veel mogelijkheden, waar iedere Afrikaan trots op kan zijn". In die zin kunnen ook de wijn verkopers van La Chasse du Pape gerust gesteld worden: Nederland is zo gek nog niet, en om de "goede dingen des levens gewoon onder handbereik" te hebben, hoeft je helemaal niet naar Frankrijk uit te wijken.

stripverhalen: veel kaf, maar ook koren

Kuifje en de derde wereld

In een goed gedocumenteerd en interessant artikel in het tijdschrift *Onze Wereld* van augustus 1988³ ging Sjon Hauser na, in hoeverre de invloedrijke stripverhalen van de Vlaamse tekenaar Hergé (pseudoniem van Georges Remi) - schepper van de populaire stripheld Kuifje - een korrekt beeld gegeven heeft van de derde wereld. Met uitzondering van het album *Kuifje in Afrika* (1930) - dat nogal wat racistische trekken vertoont en een tamelijk stereotiep beeld schetst van de Afrikaanse bevolking - en enkele plaatjes in andere albums, luidt de konklusie van Hauser: Hergé heeft zijn lezers een gedetailleerd en in vele gevallen juist beeld gegeven over de derde wereld. Een opmerkelijk positief oordeel over een succesrijke serie stripboeken, die met een totale oplage van ongeveer 120 miljoen stuks in veertig talen verschenen zijn, en nog altijd favoriet leesvoer voor de jeugd blijken te zijn. Dit blijkt onder andere uit de grote belangstelling voor de fraaie herdrukken van oude Kuifje-verhalen, die tegenwoordig in de stripspeciaalzaak weer verkrijgbaar zijn. Hauser toont in zijn artikel met een "klassiek" voorbeeld aan, hoe zorgvuldig Hergé (gestorven in 1983) te werk ging: in het oorspronkelijke album *De krab met de gouden scharen* (1941) is het een neger die kapitein Haddock met een

stok slaat; in de heruitgave van omstreeks 1966 wordt Haddock door een Turk afgeranseld (een verandering overigens, waarvan je je kunt afvragen of dit nu wel een echte verbetering is, en opnieuw vragen oproept naar discriminatoire trekjes). De nauwgezette werkwijze van Hergé wordt door een ander voorbeeld in een artikel van Joost Divendal in het dagblad *Trouw*⁴ nog eens onderstreept. In het originele album *Kuifje in Amerika* worden twee "gelen" (Chinezen) in een droombeeld van Bobby afgebeeld als grimmige spleetogige hondeneters. In de latere versie van dit album heeft Hergé dit plaatje weggelaten. Ook het eerder genoemde *Kuifje in Afrika* werd door de tekenaar gezuiverd van een aantal stereotiepen en vooroordelen. In de herziene versie komen minder vaak flauwe praatjes voor, zijn niet alle zwarten per definitie dom en lui, hebben geen buitenproportionele zoenlippen meer en hebben ook niet meer de neiging iedere blanke in de kokende soepketel te stoppen.

de familie Duck: kapitalistische self-made wereld

Helaas gaat het positieve oordeel over de Kuifjeverhalen niet op voor de minstens even populaire stripverhalen van Walt Disney. Ondanks zijn dood in 1966, gaan zijn studiomedewerkers vrolijk verder de wereld te vervormen naar eigen opvattingen.

Veel avonturen in de wereld van *Donald Duck* met in zijn kielzog de neefjes Kwik, Kwek en Kwak, oom Dagobert en Guus Geluk, spelen zich af in verre landen of afgelegen streken. Het vinden van gouden schatten, die geld en roem opleveren, vormt meestal het einddoel van ieder verhaal. Goud, dat veelal afkomstig blijkt te zijn uit oude beschavingen en dat stevast wordt getransformeerd in dollars en terecht komt in de geldpakhuisen van Dagobert, die op zijn beurt weer belaagd wordt door de Zwarte Jongens, personifikaties van "de boef", "het kwaad", "de niet-hebbers".

Wim Mathijssen schrijft hierover in *Kruispunt* 1981-3⁵: "De tegenstelling tussen hebbers en niethebbers in deze maatschappij ... wordt voorgesteld als de verhouding van de eerlijke fortuinzoekers en de boze boef, een strijd tussen goed en kwaad. Zij die niets hebben en het steeds moeten afleggen tegen Donald, Dagobert en de neefjes, die alles hebben, komen nooit verder dan het begin, ze komen nooit vooruit ... De gedachte die er voor Disney achter zit, is de volgende: de rijken hebben in de race om het fortuin vanaf het begin een voorsprong gehad doordat ze beschikten over betere ideeën, daarom hebben ze ook recht op rijkdom. Nooit komt er naar voren dat rijken in het verleden rijk zijn geworden door anderen uit te buiten of zich onregelmatig rijkdommen toe te eigenen".

Het door Disney geschetste beeld van de derde wereld wordt derhalve in hoge mate bepaald door de eeuwenlange en als vanzelfsprekend aangenomen koloniale overheersing van de blanken. Wanneer je voor een dubbeltje geboren bent, luidt de redenering, word je nooit een kwartje. In ontwikkeling seducatieve zin stellen Walt Disneys strips dan ook in het geheel niets voor. Integendeel: ze bevestigen niet alleen de stereotiepe vooroordelen, maar ze zijn bovendien voortdurend uit op handhaving van de status quo.

Suske en Wiske: virus in Barabas' teletijdmachine

De wijze waarop de Vlaamse tekenaar Willy Vandersteen en zijn studiomedewerk(st)ers in de *Suske-en-Wiske-verhalen* de lezers laat kennismaken met andere culturen is niet veel rooskleuriger. Een greep uit de meer dan 200 verschenen albums laat daar geen twijfel over bestaan.

Op zoek naar de geheimzinnige Vliegende Koffieboon in het Surinaamse luchtruim (die de broer van Lambik blijkt te zijn, wonend in "Oerwoudboom 24, tak 17, Suriname": zo gedetailleerd is zelfs het PTT-postcode-apparaat uit de tachtiger jaren niet), vangen onze striphelden Suske en Wiske in de *Tamtamkloppers* (album nr. 88) tamtam-berichten op, die als volgt worden ontcijferd: "Hier hij zender van Ju-jubekesstam ... de zij nieuwsberichten ... bij

Mangrovewoud hebben zij jagers een hij zonderlinge aap aan een ballon zien zweven. De jagers zij ... " enz. enz. Ju-jubeke (inderdaad: een pikzwarte neger, met knalrode lippen, grote oorbellen en uiteraard een raar soort koeterwaals uitkramend) en zijn stam, bevreesd voor aanvallen van de Joerangetangs, worden later in het verhaal "beschermd" door de slimme en dappere Lambik, die de leiding van de verdediging op zich neemt. Ter illustratie een stukje dialoog. Lambik: "Ogenblik Surinamer, als er te knokken valt, zal ik de leiding nemen. Vooruit! Alleman aan het werk. Iedereen handen uit de mouwen, hela, jij ... Direct een hemd aan doen!" Surinamer: "Waarom moeten ik een hemd aan doen?" Lambik: "Hoe wil je anders je handen uit je mouwen steken, slimmerd?" (In de uitgave van 1988 werd "de Surinamer" vervangen door "waarde vriend"; aan de rest van de tekst werd niets veranderd.)

In de *Gouden Locomotief* (album nr. 162) probeert de eeuwige schurk Krimson Lichte Veder, dochter van Sachem Soepoog (!), te verleiden Lambiks schuilplaats prijs te geven door haar een blinkend kralensnoer aan te bieden, - hetgeen ze overigens weigert. Verliefd als ze is op Lambik, zegt ze eerder in het verhaal: "Jij fijne blanke jongen! Brede borst veel knapper dan zij rode broeders in dorp!" Aan het eind van het verhaal wordt Sachem Soepoog, die Lambik blijft achtervolgen vanwege diens belofte om met Lichte Veder te trouwen, met de teletijdmachine van professor Barabas teruggezipt naar het "wilde westen" en zijn rode broeders. Een "rare pretfiguur", genaamd Eenzame Eksterooog (waugh), nadert Suske en Wiske, op zoek naar het *Bibbergoud* (album nr. 138), en zendt geheimzinnige rooksignalen uit nadat hij heeft gekonstateerd dat "blanke vriend er maar slap sloerie uitziet". In *Twee toffe totems* (album nr. 108) zien we Sachemes Zwarte Geit (!) figureren als het opperhoofd van de stam der Dollem Inas (de oorspronkelijke versie dateert uit 1971) en dreigt Lambik, die zich inmiddels met haar heeft verloofd, tot zijn verbijstering het slachtoffer van een geëmancipeerde traditie te worden: er wordt geen vrouw (en ook niet twee vrouwen, zoals Lambik nog denkt), maar een man aan de goden geofferd.

Alleen al op basis van deze tekstgedeelten uit bovengenoemde albums behoeft het weinig betoog dat Vandersteens beeldvorming over de derde wereld bepaald niet realistisch is. Veel vooroordelen worden voortdurend bevestigd, mensen uit andere culturen schijnen alleen maar gebrekkige taal te kunnen spreken, hebben rare en denigrerende namen enz. Ook in recente(re) albums houdt Vandersteen vast aan dit beeld. Een goede illustratie hiervan is het album *De Pompenplanters* (nr. 176); voor het eerst uitgebracht in 1979; voor dit artikel werd de uitgave van 1988 geraadpleegd). Een korte samenvatting. Een aantal raadselachtige gebeurtenissen leiden tot het bericht, dat er een UFO geland zou zijn in de binnenlanden van Bolivia. Lambik, in de veronderstelling carrière te kunnen maken met een unieke fotoreportage, maakt aanstalten om met Suske en Wiske op onderzoek uit te gaan. Ook Jerom, die van UNICEF ("wereldorganisatie om arme kindertjes te helpen", zoals hij zelf zegt) zojuist een opdracht heeft gekregen om waterpompen te plaatsen, gaat mee. Al spoedig volgt in de Boliviaanse jungle de eerste ontmoeting met de inlandse bevolking. Pedro: "Halt. Geen stap verder of ikke schieten! Pang! Pang!" Wiske: "Hemel, ze zijn hier vijandig!" Pedro, die - merkwaardigerwijze - niet kan lezen, maar wel schrijven, brengt onze striphelden naar het dorp Tjikatjikaboem, waar ze op een stupide manier fungeren als medisch team, in afwachting van de komst van Barabas en zijn waterpompen. Diens gyronef vliegt echter te pletter tegen de toppen van de Huyana Potosi. Het meisje Paz, dat over geheimzinnige krachten blijkt te beschikken, zorgt er voor dat Barabas overleeft en de gyronef weer gebruikt kan worden. Kort nadat de eerste pompen in het dorp zijn geplaatst, worden deze op duistere wijze ontvreemd; naar later blijkt door een bende maffioso, die op de plaats waar de UFO geland is met behulp van de gestolen pompen water omhoog halen en uit het slib diamant produceren, - hoe simpel en ongelooflijk het ook klinkt. Na een lange tocht over het Titicacameer slaagt Paz erin de kinderen, die door de bende onder dreiging het water naar boven moeten pompen, vrij

te krijgen. De bende wordt tenslotte door onze stripvrienden overmeesterd, daarbij geholpen door bosgeesten en orakelende Incagoden. Uiteindelijk komt de aap uit de mouw: Paz blijkt een buitenaards wezen uit de UFO te zijn die een speciale boodschap aan de aardbewoners heeft: "Er zijn al velen onder u die hier aan de bestaande toestanden iets willen veranderen. Dit bewijst het jaar van het kind en organisaties zoals UNICEF ... Maar het onrecht en de oneerlijke verdeling van goederen viert nog altijd hoogtij op aarde. Wiske! Eerst moet de onverschilligheid van de massa uit de weg geruimd worden Lambik! Schud iedereen wakker! Schreeuw het over de daken! Een wereld waar tonnen voedsel vernietigd worden om de prijzen in stand te houden, terwijl kinderen sterven van honger ... ". Zoals te verwachten viel worden de diamanten geschonken aan UNICEF en koopt Lambik na een aanvankelijk pertinente weigering heel deemoedig het gehele pakje stickers "om de arme kindertjes te helpen" op.

Met *De Pompenplanters* wordt het er dus allemaal niet beter op. Hulpverlening aan de derde wereld blijft teveel in de moralistische en caritatieve sfeer, waarbij een beroep op het emotionele de overhand heeft: het gaat over "arme kindertjes", schlemiele inlandse types en armetierige of onjuiste informatie. Ooit van Tjikatjikaboem gehoord? De enige plaats waarvan de naam doet vermoeden dat dit wel bedoeld zal zijn is Cochabamba; deze naam jlinkt niet alleen mooier, maar is ook juist. We praten dan echter wel over een stad van formaat! Hoewel het gebergte bij Uyuni en Potosi en het Titicacameer echt bestaan, is het wat het meer betreft toch moeilijk aan te nemen dat je daarin, zoals Lambik doet, kunt zwemmen (het meer ligt op 3812 meter hoogte), laat staan dat je het met een krakkemikkige papyrusboot in betrekkelijk korte tijd kunt oversteken (oppervlakte 8200 vierkante kilometer!) of dat er weelderige flora (riet) en fauna (slangen) te ontdekken zijn. Zijn dus de geografische gegevens al dubieus, een opmerking van Wiske aan het adres van een Boliviaan die o verzoek van Lambik zijn krachten laat zien, dat hij nu maar op moet houden, "anders werp jij nog eens een regime omver" kan eigenlijk niet meer door de beugel. Wie de politieke geschiedenis van dit land kent, weer hoe dit land sinds de Spaanse verovering in 1533 ellendige tijden heeft doorgemaakt waarin onderdrukking en beroving van de rijke bodemschatten aan de orde van de dag waren (vrijheidsstrijd o.l.v. Simon Bolivar, 1825) was dit land van 1964 tot 1982 in handen van niets ontziende en dikwijls militaire regimes. Een naïeve opmerking over het omverwerpen van een regime is dan ook volkomen misplaatst en getuigt van weinig realisme.⁶

Konklusie: in de teletijdmachine van professor Barabas én in het tekstverwerkend apparaat van Vandersteen heeft zich een gevaarlijk computervirus genesteld, waardoor het beeld van de derde wereld op het scherm ernstig vertekend wordt. Ook ogenschijnlijk tijdloze striphelden als Suske en Wiske lijken dus besmet te worden door een ziekte van deze tijd. Een anti-bioticum is daarom dringend gewenst.

de avonturen van Pizarro

Dat het ook anders kan met stripverhalen, bewijzen Gerard Francois en Adriaan Bizet in hun albums over de avonturen van Pizarro, een zakkenrollertje in de sloppenwijken van een grote stad in Zuid-amerika⁷. Wanneer Pizarro als goudzoeker werk heeft gevonden bij de "Aquitos Digging Company", ergens ver weg in de jungle, en hij op zoek gaat naar Emilio Rodriguez (wiens moeder een brief meegaf), blijkt deze spoorloos te zijn verdwenen. Als Pizarro samen met zijn vrienden Ramon en Amaro besluit Emilio's geheimzinnige verdwijning op te helderen, krijgen ze te maken met onbarmhartige opzichters van de company: senior Capitan, Vial en Fidel. Wanneer ze voldoende bewijsmateriaal hebben verzameld, nemen ze de benen, achternagezeten door hun opzichters en de politie. Uiteindelijk bereiken ze weer hun woonplaats, en dienen ze een aanklacht in. In een eerste epiloog wordt dan op subtiële wijze duidelijk gemaakt, hoe het gerechtelijk apparaat "werkt": "Het onderzoek in de zaak 'Emilio

Rodriguez' werd niet gestaakt, het kreeg nummer 14573. Op dit ogenblik behandelt de rechtbank nummer 622".

In *Tweestrijd in Chacon* raken Pizarro en zijn vriend Amaro betrokken bij het gevecht om het eigendomsrecht van land tussen de Indianen van Chacon en de hacienda Espinoza; in het derde album, *De Patenango Connection*, binden de beide stripfiguren de strijd aan tegen de machtige drugs-maffia.

De avonturen van Pizarro, uitgegeven door Bijeen en Wereldwijd, zijn stripverhalen, waarin wél een realistische kijk gegeven wordt op (de bestaande (mis)toestanden in) de landen waar deze verhalen zich afspelen. De albums lopen níet met een grote boog om de problematiek en mistoestanden heen, doch openen juist de ogen ervoor en zijn er in feite een felle aanklacht tegen. Op "speelse" wijze worden malversaties en onfrisse toestanden op de korrel genomen en aan de kaak gesteld. Stripboeken dus, die een verantwoorde bijdrage kunnen leveren aan een reële kijk van kinderen en jongeren op de derde wereld. Een kijk, die ook in stripverhalen met de nodige humor en spanning gerealiseerd kan worden, en waar een uitvoering "slechts" in zwart-wit weinig aan af doet.

tenslotte

De tijd, dat stripverhalen beschouwd werden als exclusief leesvoer voor kinderen en jongeren, is al lang voorbij. In een samenleving, waarin de beeldcultuur een belangrijke communicatieve waarde vertegenwoordigt, worden veel strips ook door volwassenen gelezen. De wederwaardigheden van de vrienden Asterix en Obelix zijn daarvan een sprekend voorbeeld. Wat volwassenen ook mogen zien aan bijbelse en antropologische "boodschappen" in stripverhalen⁸; kinderen die een stripverhaal onder ogen krijgen zijn feitelijk alleen geïnteresseerd in de "story", de combinatie beeld-tekst. Maar stripverhalen zijn vaak lang niet zo onschuldig als het lijkt⁹, en zeker wanneer het de beeldvorming over de derde wereld betreft is enige terughoudendheid zeker op zijn plaats.

NOTEN

1. Zie Kees Waagmeester, *Jongeren hebben een vervormd beeld van derde wereld*, in *Onze Wereld* juli/augustus 1989, blz. 18-26.
2. V gl. *School en Godsdienst 1976-4*.
3. Sjon Hauser, *Van koloniaal tot idealist: Kuifje en de derde wereld*, in *Onze Wereld* augustus 1988, blz. 20-26.
4. Zie Joost Divendal, *In Zeer Oude Kuifjes smullen Chinezen van honden*, in *Trouw* 24 mei 1989.
5. Wim Mathijssen, *Een gevaarlijke strip*, in *Kruispunt* 17 (1981) 3, blz. 25-27.
6. De informatie over Bolivia is ontleend aan het gelijknamige werkschrift van PMK-Nederland (1987).
7. Gerard François en Adriaan Bizet, *De avonturen van Pizarro*. Beschikbaar zijn thans: *Het slijk van Aquitos, Tweestrijd in Chacon. De Patenango Connection*. Uitgave: Bijeen, Den Bosch/JWereldwijd, Antwerpen.
8. Vgl. het artikel *Stripverhalen en eschatologie* van Antoon De Smedt in *Sacerdos* 56(1989)4, 473-476, waarin hij het traditionele eefstijn en de wonderdrank in de verhalen van Asterix en Obelix "bijbelse" en "eschatologische" connotaties toekent.

9 Zie Wim Mathijssen, *De boodschap van een stripverhaal in School en Godsdienst* 40(1986)7, 130-132.